

80 ÉVE SZÜLETETT PUSZTAI FERENC KOSSUTH-DÍJAS GEODÉZIAI MŰSZERTERVEZŐ

Pusztai Ferenc gépészmérnök, a BGTV (Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat) műszerlaboratóriumának egykori vezetője, a MOM (Magyar Optikai Művek) szerkesztési osztályának műszertervezője, Kossuth-díjas feltaláló, 80 évvel ezelőtt, 1923. november 25-én született Pestszenterzsébeten (ma Budapest, XX.

kerület). Munkás családból származott, apja *id. Pusztai Ferenc*, Budapest Székesfőváros Tanszerjavító Intézetének volt művezetője. Elemi iskoláit, 1929–1933 között a ferencvárosi Kén utcában járta, majd apja beíratta az Eötvös József Főreál gimnáziumba, ahol 1933–1938 között, öt osztályt elvégzett. További három évet

(1938–1941) már a Horánszky utcai Vörösmarty Gimnáziumba járta, és itt érettségizett 1942-ben [3].

Pusztai Ferenc középiskolai tanulmányai befejeztével beiratkozott a Magyar kir. József nádor Műegyetem gépészmérnöki karára, ahol 1942–1944 között, négy félévet elvégzett. Közben – hogy tanulni tudjon – munkát vállalt, mint laboráns a Telefongyárban. 1943-ban megnősült, 1944 őszén, a Műegyetem kitelepítésekor,¹ mint harmadéves hallgatót Németországba vitték. Drezdában folytatta tanulmányait. 1946-ban, az utolsó szigorlat letétele után hazatért Magyarországra [3].

Pusztai Ferenc hazatérése után magánpraxisba fogott, és a Csillagvizsgáló Intézet optikai műszereinek karbantartásával foglalkozott. Az 1949. évi kényszerállamosítás során működési engedélyét bevonták. Korábban kapcsolatba került háromszögelő mérnökök-

kel (*Milasovszky, Poronyi, Regőczy*), akik segítségére siettek, és az Állami Földmérés 1950. évi átszervezése során az OFI-ban állást biztosítottak a számára.

Pusztai Ferenc az állami földmérési szakág többlépcsős átszervezése során mindig a műszerlaboratóriumban maradt. 1952-ben *dr. Regőczy Emil* igazgatósa alatt megalakult Geodéziai és Kartográfiai Intézethez, míg 1954 decemberében a BGTV-hez helyezték. Ez utóbbinál már a laboratórium vezetője volt. Mivel a geodéziai vállalatok abban az időben zömmel MOM műszerekkel voltak felszerelve, ezért a pótalkatrészek beszerzése során kapcsolat alakult ki *Pusztai* és a gyár között. A MOM-ban többen felfigyeltek tehetségére. Az 1956-os forradalom után – mint ismeretes – sokan nyugatra távoztak a gyárból is, így megüresedés folytán 1957-ben lehetőség nyílt arra, hogy *Pusztai* – áthelyezéssel – a MOM szerkesztési osztályára kerülhessen.

Pusztai Ferenc a MOM-ban először a már tervezés alatt álló, TE-D1, Ni-B1 műszerek kifejlesztésébe kapcsolódott be. Ezeket a műszereket 1958-ban, a Brüsszeli Világkiállításon [12] [19] nagydíjjal tüntették ki. *Pusztai* 1960-ban megbízást kapott pörgettyűs (gíró)teodolit kifejlesztésére, melynek sikeres nullszériája, 1962-ben elkészült. *Csergő János*, akkori kohó- és gépipari miniszter, *Pusztai* Kossuth-díjra való felajánlásában a következőket írta:

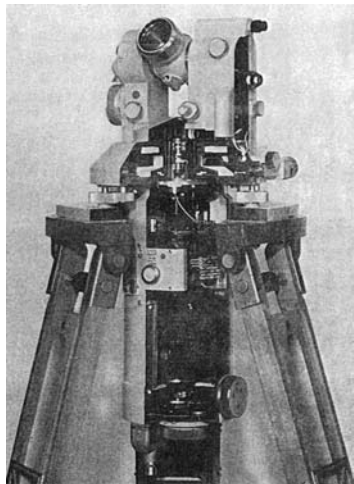
„*Pusztai Ferenc* vezető tervező, lelkiismeretes és odaadó munkájának eredménye több, magas igényű geodéziai műszer konstruálása. Legkiemelkedőbb alkotása a Gi-B1 típusú, pörgettyűs teodolit megszerkesztése. Ilyen műszert a szocialista országok eddig még nem gyártottak. Gyorsmérés esetén a műszer mérési pontossága jobb, mint az USA-ban, illetve Nyugat-Németországban gyártott műszereké. A műszer jelentőségét növeli az a tény, hogy a szokásos geodéziai felhasználás mellett, nagy jelentősége van a korszerű haditechnikában is.” [5]

Magyar György, a MOM Műszaki Fejlesztési Főosztályának egykori vezetője a következő szavakkal méltatta *Pusztai* érdemeit:

„A pörgettyűs teodolit a magyar finommechanikai-optikai ipar számára olyan világra szóló sikereket hozott, hogy ennek kifejlesztéséért *Pusztai Ferenc* méltán kaphatta meg 1963-ban a Kossuth-díjat. Számos szabadalmáért »Kiváló Feltaláló« kitüntetésben részesült, de az elismerések alkalmával munkatársaival (*Tarcsfalvi, Hollai, Kisfalusi*) osztova – mindig a csapatmunka fontosságát hangsúlyozta” [1].

1) 1944. november 15-én jelent meg a Vallás és Közoktatásügyi miniszter 9800/1944. sz. rendelete a Műegyetem kitelepítéséről. December 8-án és 15-én, két vasúti szerelvényvel, mintegy 1600 hallgató, oktató és családtag hagyta el a Fővárost. A gépész kar Drezdában, a Technische Hochschulén kapott elhelyezést. 1946 tavaszán, a helyi hatóságok a kitelepített magyar mérnöki kar működését megszüntették, és a résztvevőket hazaküldték [16].

A Magyar Optikai Művek, a pörgettyűs teodolit különböző típusaiból több mint 3000 darabot gyártott, melynek 99%-a külföldön került értékesítésre. Az önálló exportjoggal rendelkező gyárnak ebből a termékből származó árbevétele (mai árakon) több mint 10 milliárd forint volt. Ismét idézzük Magyar Györgyöt: „– Neki

Gi-B2 típusú giroteodolit a pörgettyűrendszer metszetével

(ti. Puzstainak) volt köszönhető, hogy a MOM, a giróteodolitok termelési nagyágrendjében világszerte vezető volt. – Ő volt az, aki a kiállított műszerek első példányait üzembe helyezte Németországban, Európa számos más országában, a Szovjetunióban, Kanadában, Me-

xikóban, Brazíliában, Kínában, Indiában és más, tengerentúli országban is. 1989-től, nyugállományban sem hagyta abba a fejlesztő munkát, a Gi-B11 típusú giróteodolitot a METRO építkezésekhez alakította át” [17].

Puzstai Ferenc nyugdíjas éveit családjával nyaranta a Ráckevei-Dunaág mellett fekvő hétvégi házában töltötte. A horgászás volt a kedvenc hobbija. Nagy szomorúságot okozott neki, hogy meg kellett elje a 120 éves múltja visszatekintő, világhírű gyárnak, a MOM-nak a felszámolását és leépítését. Utolsó sikerét, hogy műszerét bemutatták az „Álmok álmodói – világraszóló magyarok” c. kiállításon, már sajnos nem érthete meg. 1999. június 6-án, életének 76. évében elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása június 25-én volt a Farkasréti Temetőben. Utolsó útjára elkísérték családtagjai, volt MOM-os kollégái, barátai és tisztelői. Mivel Puzstai Ferencről halálakor szaklapunkban méltató írás sajnos nem jelent meg, ezért ezzel a visszaemlékezéssel mulasztásunkat is pótolni igyekeztünk.²

2) A szerző ezúton mond köszönetet Magyar Györgynek és Hol-lai Kornélnak a visszaemlékezéshez nyújtott értékes segítségért. Továbbá köszönetét fejezi ki a Vörösmarty Gimnázium, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Drezdai Műegyetem és a Fővárosi Temetkezési Intézet archívumainak, illetve az Országos Levéltárnak, és a Millenáris Kht.-nak a kutatáshoz nyújtott támogatásért.

Emlékezzünk most, születésének 80. évfordulóján kegyelettel és nagy tisztelettel Puzstai Ferenc Kossuth-díjas gépészmérnökre, számos találmány és szabaddal birtokosára, a Magyar Optikai Művek egykori főtervezőjére, a magyar geodéziai műszergyártás büszkeségére.

IRODALOM

1. Bors Károly: 80 éves a MOM (Geod. és Kart. 1956/1)
2. Puzstai Ferenc: Elektronikus és elektrooptikai távmérés (Geod. és Kart. 1959/1)
3. Puzstai Ferenc: Önéletrajz, 1961 (M. Országos Levéltár)
4. Puzstai Ferenc: A 4. Nemzetközi Geodéziai Távo-ltságmérő Tanfolyam Münchenben (Geod. és Kart. 1962/1)
5. Cséregő János (miniszter): Puzstai Ferenc felter-jesztése Kossuth-díjra, 1962 (M. Országos Levéltár)
6. Kitüntetések: (Szerkesztőbizottság) Puzstai Ferenc Kossuth-díjas (Geod. és Kart. 1963/3)
7. Dr. Joó István: A pörgettyűs teodolittal meghatá-rozott azimut pontossága (Geod. és Kart. 1964/6)
8. Halmos Ferenc–Szádeczky-Kardoss Gyula: a pörgettyűs teodolit mérési eredményeinek geodéziai átszámítása (Geod. és Kart. 1966/1)
9. Dr. Joó István: A Gi-B1 pörgettyűs teodolit alkal-mazásának tapasztalatai (Geod. és Kart. 1966/3)
10. David Irwing: The Destruction of Drezden (Drezda lerombolása) (London, 1966)
11. Dr. Joó István: Föld alatti mérések pörgettyűs teodolittal (Geod. és Kart. 1967/5)
12. Dr. Bernolák Kálmán (szerk.): 100 éves a MOM (Közzgazd. Kiad. 1976)
13. Halmos Ferenc: A MOM Gi-B2 giróteodolit al-kalmazása (Geod. és Kart. 1967/2)
14. Dr. Regőczy Emil: 100 éves a MOM (Geod. és Kart. 1977/1)
15. Kossuth-, és Állami Díjasok Almanachja (Bp. 1988)
16. Madaras Jenő: Hamvazószerda – Magyar egyetemisták a Drezdai tűzviharban (Mikes kiadó, Bp. 1993)
17. Magyar György: Puzstai Ferenc rövid életrajza (Millenáris Kht. Bp. 2000)
18. Perstic Timea: MOM – egy gyáróriás a múltból (Geod. és Kart. 2000/11., 2001/1., 3.)
19. Dr. Székely Domokos: 25 éve halt meg dr. Bors Károly, Kossuth-díjas geodéziai műszertervező (Geod. és Kart. 2001/3)

Dr. Székely Domokos

